

Ása Magnúsdóttir,
séfræðingur í vettvangs-
athugunum

Inga Dröfn Benediktsdóttir,
lögfræðingur í verðbréfa-
markaðseftirliti

AÐSKILNAÐUR STARFSSVIÐA

Inngangur

Fjármálaeftirlitið hefur eftirlit með því að eftirlitsskyldir aðilar fari að reglum um fjárfestavernd og starfi í samræmi við eðlilega og heilbrigða viðskiptahætti og venjur í verðbréfavíðskiptum. Þá ber þeim einnig að starfa með trúverðugleika fjármálaamarkaðarins og hagsmuni viðskiptavina að leiðarljósi. Meðal þess sem felst í fjárfestavernd eru ráðstafanir fjármálfyrirtækja vegna hættu á hagsmunaárekstrum. Slíkar ráðstafanir eru m.a. fólgnar í aðskilnaði tiltekinna starfssviða fjármálfyrirtækja.

Fjármálaeftirlitið lauk nýverið athugunum á aðskilnaði starfssviða hjá sex fjármálfyrirtækjum. Tilgangur þeirra var að kanna framkvæmd og fyrirkomulag hjá viðkomandi fjármálfyrirtækjum með hliðsjón af gildandi reglum, þ.m.t. leiðbeinandi tilmælum Fjármálaeftirlitsins nr. 4/2014 um aðskilnað starfssviða. Gagnsæistilkynningar vegna þessara athugana má finna á ytri vef Fjármálaeftirlitsins. Lokið hefur verið við úrbætur hjá þremur fyrirtækjanna sem skilað hafa fullnægjandi skýrslum innri endurskoðenda um þær ráðstafanir sem gripið hefur verið til. Tvö fyrirtækjanna hafa enn frest til að skila skýrslum innri endurskoðenda, en unnið er markvisst að úrbótum hjá þeim. Eitt fyrirtækjanna sem athugunin var framkvæmd hjá hefur nú verið sameinað öðru fjármálfyrirtæki. Öll fjármálfyrirtækin unnu náði með Fjármálaeftirlitinu að úrbótum, allt frá upphafi athugunarinnar.

Reglur um aðskilnað starfssviða

Tilgangur leiðbeinandi tilmæla nr. 4/2014 er að setja leiðbeiningar og nánari skýringar um lágmarkskröfur

sem lög og reglur kveða á um varðandi hagsmunaárekstra, nánar tiltekið aðskilnað starfssviða. Samhliða því að vernda hagsmuni viðskiptavina fjármálfyrirtækja skapar góð framkvæmd reglna um hagsmunaárekstra og varna gegn þeim ákjósanlegar starfsaðstæður fyrir starfsmenn fjármálfyrirtækja. Þannig draga þær úr líkum á því að þeir búi yfir upplýsingum sem skapa hættu á hagsmunaárekstrum sem geta skaðað hagsmuni viðskiptavina. Ekki verður að öllu leyti komið í veg fyrir hættu á hagsmunaárekstrum í starfsemi fjármálfyrirtækis, en í þeim tilfellum sem slíkar aðstæður skapast þarf að upplýsa viðskiptavini um það. Upplýsingagjöf til viðskiptavina getur þó aldrei leyst fjármálfyrirtæki undan þeirri skyldu að grípa til allra tiltækra ráðstafana til að koma í veg fyrir hættu á hagsmunaárekstrum.

Í II. kafla laga nr. 108/2007 um verðbréfavíðskipti er að finna reglur um fjárfestavernd sem gilda um fjármálfyrirtæki sem hafa heimild til verðbréfavíðskipta. Í 5. gr. laganna kemur fram hin almenna regla að fjármálfyrirtæki skuli starfa í samræmi við eðlilega og heilbrigða viðskiptahætti og venjur í verðbréfavíðskiptum, með trúverðugleika fjármálaamarkaðarins og hagsmuni viðskiptavina að leiðarljósi. Þar á eftir fara sérreglur um einstaka þætti fjárfestaverndar. Í 8. gr. laganna er fjallað um hagsmunaárekstra og kveðið á um að fjármálfyrirtæki skuli gera allar tiltækar ráðstafanir til að koma í veg fyrir að hagsmunaárekstrar skaði hagsmuni viðskiptavina þess. Samkvæmt ákvæðinu er fjármálfyrirtæki

skyld að greina hagsmunaárekstra milli fyrirtækisins sjálfs annars vegar, þ.m.t. starfsmanna þess, einkaumboðsmanna eða aðila sem lúta yfirráðum þess, og viðskiptavina þess hins vegar og milli viðskiptavina innbyrðis. Þessi skylda er nánar útfærð í reglugerð nr. 995/2007 um fjárfestavernd og viðskiptahætti fjármálfyrirtækja, nánar tiltekið í 4. þætti II. kafla hennar. Þar er tiltekið hvaða skilyrði stefna fjármálfyrirtækis varðandi hagsmunaárekstra þarf að uppfylla. Til dæmis þarf að taka tillit til stærðar og skipulags fyrirtækisins sem og eðlis og umfangs rekstrarins. Hún þarf einnig að fela í sér greiningu á því hvaða aðstæður valda eða geta valdið hagsmunaárekstrum sem hafa í för með sér raunverulega hættu á að hagsmunir eins eða fleiri viðskiptavina skaðist. Jafnframt þurfa að koma fram aðferðir og ráðstafanir sem skuli fylgja og beita til að hafa stjórn á slíkum árekstrum. Aðferðir og ráðstafanir fjármálfyrirtækis eiga að tryggja að starfsmenn þess, sem stunda ákveðin störf sem hafa í för með sér hættu á hagsmunaárekstrum, starfi af nauðsynlegu sjálfstæði með tilliti til umfangs og starfsemi fjármálfyrirtækisins og þess hversu raunveruleg áhættan er á því að hagsmunir viðskiptavina skaðist. Beita þarf árangursríkum aðferðum til að koma í veg fyrir og/ eða stýra upplýsingastreymi milli starfsmanna fjármálfyrirtækis ef þessi upplýsingaskipti geta skaðað hagsmuni eins eða fleiri viðskiptavina. Þá þarf að hafa eftirlit með starfsmönnum sem annast verkefni fyrir hönd viðskiptavina, ef hagsmunir þeirra geta stangast á, eða viðkomandi starfsmenn koma fram fyrir aðra hagsmuni sem geta skarast,

Eignastýring	Fyrirtækjaráðgjöf	Miðlun
Viðskipti fyrir eigin reikning	Greiningardeild	

þ.m.t. hagsmuni fjármálfyrirtækisins. Fjármálfyrirtæki ber sjálft ábyrgð á því að hafa eftirlit með framkvæmd stefnu varðandi hagsmunaárekstra sem og að endurskoða og uppfæra slíka stefnu eftir þörfum. Þá ber fjármálfyrirtæki að halda skrá yfir þá starfsemi sem telst til verðbréfavíðskipta og stunduð er af fyrirtækinu eða fyrir hönd þess þar sem skapast hafa hagsmunaárekstrar sem hafa í för með sér raunverulega hættu á að hagsmunir eins eða fleiri viðskiptavina skaðist, eða muni skaðast.

Lágmarkskröfur

Í leiðbeinandi tilmælum Fjármálaeftirlitsins nr. 4/2014 eru, eins og áður greinir, settar lágmarkskröfur um aðskilnað starfssviða. Í 2. kafla tilmælanna kemur fram að með aðskilnaði starfssviða sé átt við áþreifanlegan aðskilnað í húsnæði. Jafnframt að viðkomandi svið séu aðskilin í stjórnun, afkomu og upplýsingakerfum og að settar séu reglur um samskipti milli sviða. Miðað er við að aðskilnaði skuli hagað þannig að starfsmenn sviða sem kalla á aðskilnað fái ekki án fyrirhafnar vitneskju um einstök verkefni starfsmanna annarra sviða. Fjármálaeftirlitið leggur áherslu á að aðskilnaður er mikilvægt tæki til að viðhalda trúverðugleika fjármálfyrirtækis. Vandað skal til ráðstafana í því sambandi og þeim fylgt eftir með öflugri kynningu til starfsmanna og skilvirku eftirliti. Í tilmælunum kemur fram að ef ekki

er til staðar fullnægjandi aðskilnaður starfssviða geti það haft áhrif á hvort fjármálfyrirtæki geti nýtt starfsheimildir sínar til fulls. Í tilmælunum er að finna skýringarmynd yfir þau starfssvið sem gerð er krafa um aðskilnað á. Þó ber að hafa í huga að kröfur um aðskilnað leiða af eðli og áherslum hvers og eins fjármálfyrirtækis og því getur verið þörf á frekari aðskilnaði.

Fjármálfyrirtækjum ber að setja sér innri reglur og stefnu og viðhalda þekkingu allra starfsmanna á þeim. Hér er ekki eingöngu átt við starfsmenn sem starfa innan sviða sem falla undir reglur um aðskilnað, heldur líka starfsmenn stoðsviða eins og upplýsingatækisviða.

Í sumum fjármálfyrirtækjum hér á landi eru dæmi um að sami framkvæmdastjóri sé yfir tveimur eða fleiri sviðum sem falla undir reglur um aðskilnað. Slíkur aðili býr þar af leiðandi yfir víðtækum upplýsingum og er mikilvægt að viðkomandi sýni mikla aðgát í störfum sínum af þeim sökum. Þá getur slíkur aðili jafnvel orðið vanhæfur til að koma að úrlausn eða ákvarðanatöku einstakra mála. Aðili í stöðu sem þessari á ekki heldur, vegna stöðu sinnar og aðgengis að upplýsingum, að koma að daglegri ákvarðanatöku varðandi einstök viðskipti.

Hér á eftir eru nokkur dæmi um aðstæður þegar reynir á ráðstafanir vegna hættu á hagsmunaárekstrum:

- Fjármálfyrirtæki starfrækir greiningardeild sem gefur út skýrslur um fjármálagerninga. Á sama tíma getur fjármálfyrirtækið átt hagsmuna að gæta vegna sömu fjármálagerninga sem eru undir stjórn annarrar deildar.
- Fjármálfyrirtæki veitir fyrirtæki ráðgjöf um kaup eða sölu á hlutum í fyrirtæki og öðlast þannig viðamiklar upplýsingar um stöðu og framtíðaráætlanir viðkomandi fyrirtækis. Á sama tíma er fjármálfyrirtækið sjálft hugsanlega að kaupa eða selja hluti í sama fyrirtæki fyrir eigin reikning.
- Fjármálfyrirtæki sölutryggir útboð fjármálagerninga og á sama tíma veitir það fjárfestingarráðgjöf til viðskiptavina annarrar deildar um kaup á heppilegum fjármálagerningnum.

Hér á eftir er umfjöllun um hvað felst í því að starfa innan og fyrir ofan starfssvið sem kalla á aðskilnað. Umfjöllunin er ekki tæmandi og getur þurft að líta til fleiri atriða þegar metið er hvaða ráðstafanir eru nauðsynlegar, eftir eðli þeirrar starfsemi sem um ræðir.

Atriði varðandi starfsmenn

Hvað varðar starfsmenn sem starfa innan starfssviða sem krefjast aðskilnaðar, bendir Fjármálaeftirlitið á að líta þurfi einkum til eftirtalinnna atriða: **Starfsstöðvar** starfsmanna séu í læstum rýmum sem eru ekki aðgengileg öðrum en þeim sem þar starfa (öðrum en starfsmönnum eftirlitseininga fyrirtækisins). Þá þurfi starfsstöðvarnar að uppfylla önnur skilyrði öryggisreglna um vörslu gagna. Þá þarf **aðgangur að upplýsingum** um einstök mál og verkefni sem eru í vinnslu innan hvers starfssviðs að

vera takmarkaður við þá starfsmenn sem þar starfa. Skilgreina þarf aðgang eftir því hvaða verkefnum hver starfsmaður kemur að, ef nauðsynlegt er að takmarka aðgang að viðkomandi upplýsingum innan starfssviðsins. Með sama hætti þarf að takmarka og stýra **aðgangi að rafrænum gögnum** á vélbúnaði, hugbúnaði, tölvupósti og sameiginlegum drifum. Gögn sem eru í vinnslu hjá starfssviðum sem kalla á aðskilnað skulu ekki að neinu leyti vera aðgengileg óviðkomandi. **Starfslýsingar** fyrrgreindra starfsmanna þurfa að bera það með sér að um sé að ræða starf innan starfssviðs sem krefst aðskilnaðar frá öðrum starfssviðum.

Hvað varðar starfsmenn fjármála-fyrirtækis sem starfa fyrir ofan starfssvið sem krefjast aðskilnaðar, aðra en framkvæmdastjóra, er bent á að taka þurfi tillit til eftirtalinna atriða: **Starfsstöðvar** þessara starfsmanna eiga ekki að vera innan þeirra starfssviða sem krefjast aðskilnaðar, enda eiga einungis starfsmenn starfssviðanna að hafa þar starfsstöðvar. Fyrrgreindir starfsmenn eiga ekki að hafa **aðgang að rýmum** sem falla undir reglur um aðskilnað, heldur á aðgangur þeirra einungis að vera með vitund og samþykki starfsmanna sem þar starfa. Starfsmenn sem starfa fyrir ofan starfssvið sem krefjast aðskilnaðar skulu einungis ef þörf krefur hafa **aðgang að upplýsingum** um einstök mál og verkefni sem eru til vinnslu innan starfssviða sem krefjast aðskilnaðar í gegnum upplýsingagjöf frá forstöðumönnum viðkomandi starfssviða. Sé þörf á frekari aðgangi að upplýsingum um einstök verkefni þarf að óska eftir heimild til þess hjá regluvörslu, enda getur slíkur aðgangur skapað hættu á hagsmunaárekstrum þar sem viðkomandi starfsmenn

sinna verkefnum þvert á starfssvið sem krefjast aðskilnaðar. Með sama hætti þarf að takmarka og stýra **aðgangi að rafrænum gögnum** á vélbúnaði, hugbúnaði, tölvupósti og sameiginlegum drifum vegna þeirra starfsmanna sem starfa fyrir ofan starfssvið sem krefjast aðskilnaðar og einskorða aðganginn við það sem er þeim nauðsynlegt vegna aðkomu þeirra að starfsemi. Rafræn gagnamiðlun frá starfssviðum sem krefjast aðskilnaðar til fyrrgreindra starfsmanna ætti að fara fram í gegnum forstöðumenn viðkomandi starfssviða þegar þörf krefur. Ef þörf er á frekari gagnamiðlun skal óska eftir heimild fyrir því hjá regluvörslu, enda getur slík gagnamiðlun skapað hættu á hagsmunaárekstrum þar sem viðkomandi starfsmenn sinna verkefnum þvert á starfssvið sem krefjast aðskilnaðar. Heimild regluvörslu skal vera tímabundin og skráð. Regluvarsla skal halda skrá um veittar heimildir. Þá þarf **starfslýsing** þessara starfsmanna að bera með sér með ótvíræðum hætti að gert sé ráð fyrir að starfinu skuli sinnt fyrir ofan starfssvið sem krefjast aðskilnaðar, þar sem sýna þarf sérstaka varúð.

Atriði varðandi framkvæmdastjóra Í tilviki framkvæmdastjóra yfir starfssviðum sem krefjast aðskilnaðar, bendir Fjármálaeftirlitið á að taka þurfi tillit til eftirtalinna atriða: **Starfsstöð** hans á ekki að vera innan viðkomandi starfssviða, enda eiga einungis starfsmenn sviðanna að hafa þar starfsstöðvar. Framkvæmdastjóri hefur óheftan **aðgang að rýmum** starfssviða sem falla undir reglur um aðskilnað og undir hann heyra. Framkvæmdastjóri skal einungis hafa **aðgang að upplýsingum** um einstök mál og verkefni sem eru til vinnslu innan hvers

starfssviðs í gegnum upplýsingagjöf frá forstöðumönnum og starfsmönnum viðkomandi starfssviða. Takmarka og stýra þarf aðgangi að rafrænum gögnum á vélbúnaði, hugbúnaði, tölvupósti og sameiginlegum drifum vegna framkvæmdastjóra og einskorða við það sem er honum nauðsynlegt vegna aðkomu hans að starfsemi. Rafræn gagnamiðlun frá starfssviðum sem krefjast aðskilnaðar til framkvæmdastjóra ætti að fara fram í gegnum forstöðumenn viðkomandi starfssviða þegar þörf krefur. Þurfi framkvæmdastjóri frekari aðgang að rafrænum gögnum er varða einstök verkefni þarf að óska eftir heimild til þess hjá regluvörslu, enda getur slíkt skapað hættu á hagsmunaárekstrum þar sem framkvæmdastjóri sinnir verkefnum þvert á starfssvið sem krefjast aðskilnaðar. Heimild regluvörslu skal vera tímabundin og skráð. Regluvarsla skal halda skrá um veittar heimildir. Þá þarf **starfslýsing** framkvæmdastjóra að bera með sér með ótvíræðum hætti að gert sé ráð fyrir að starfið feli í sér framkvæmdastjórn yfir starfssviðum sem kalla á aðskilnað þar sem sýna þarf sérstaka varúð.

Niðurlag

Fjármála-fyrirtæki eru hvött til að halda á lofti umræðu og fræðslu til starfsmanna um mikilvægi aðskilnaðar starfssviða og einskorða ekki þá umræðu við aðskilnað í skrifstofurými heldur aðskilnað starfssviða í viðtækari skilningi eins og fjallað hefur verið um hér að framan. Sérstaklega eru fjármála-fyrirtæki hvött til að huga að mikilvægi aðskilnaðar í upplýsingatækni og að tekið sé tillit til þeirra við skipulag og uppsetningu upplýsingakerfa og aðgengi að grunngögnum.